

INFLATIONSPROBLEMATIKEN

Av civilekonom CARL LEISSNER

Varför har inflationsproblemet helt plötsligt blivit så akut? Någon nämnvärd förändring i inflationstakten har inte inträtt, men ändå är det uppenbart att oron inför utvecklingen är mycket större nu än tidigare. Civilekonom Carl Leissner diskuterar i denna artikel den aktuella frågeställningen.

Det förefaller som om inflationsproblemet på något sätt blivit mycket mer akut under den senaste tiden. Missnöjet med den sedan mer än tjugo år pågående penningvärdeförsämringen tycks på sistone ha blivit betydligt mer utbrett och uttalat. Vad kan orsaken vara till att vi fått en starkt stegrad oro för den inflationistiska utvecklingen utan att det inträtt någon nämnvärd förändring i inflationstakten?

Inflationstakten 1959—1965 kan belysas med några uppgifter i avdelningschef Lars Lindbergers uppsats med titeln "Om inflationens framtid", som ingår i den av finansdepartementet våren 1966

utgivna publikationen "Svensk ekonomisk tillväxt — en problemanalys".

Lindberger anför att konsumentprisernas stegringstakt under den nämnda perioden varit påtagligt stabil — detta om man bortser från den omedelbara effekten av den stegvisa skärpningen som vidtagits av den indirekta beskattningen. Nettoprisindex, som visar utvecklingen för konsumentpriser med avdrag för alla indirekta skatter har — efter en förhållandevis liten höjning 1960 — haft en någorlunda jämn uppgång med omkring 3,2 procent per år räknat från slutet av 1960 till slutet av 1965. Inberäknas skatteeffekterna har prisstegringen under samma tid utgjort ca 4 procent per år.

	Uppgång, procent	
	Nettoprisindex (nov.-nov.)	Konsumentprisindex (dec.-dec.)
1959—60	1,1	3,9
1960—61	2,5	2,2
1961—62	3,0	5,0
1962—63	3,1	3,4
1963—64	4,5	3,8
1964—65	3,3	6,0

Man kan tänka sig att den tilltagande oron över inflationen sammanhänger med någon förändring

eller händelse som endera väntas medföra att inflationen blir starkare eller att verkningarna av den blir ogynnsammare. Härvid är det i första hand två saker som faller i tankarna; resultatet av årets avtalsrörelse och den starka försämringen av handelsbalansen under förlidet år. I första fallet är frågan närmast om den senaste avtalsrörelsen leder till accelererad inflation och i det andra om det inträffat en försämring av den svenska industrins internationella konkurrenskraft därför att inflationen gått snabbare i Sverige än utomlands.

Man kan inte med utgångspunkt från årets avtalsuppgörelse mellan Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen med någon större visshet förutsäga hur mycket företagens lönekostnader kommer att öka åren 1966—1968. Avtalet är komplicerat och innehåller flera nyheter. Liksom hittills blir den s. k. löneglidningen av mycket stor betydelse. De uppgifter, som framlagts i SAF:s organ "Arbetsgivaren" sedan uppgörelsen förts i hamn, ger dock vid handen att man räknar med att den årliga procentuella ökningen av timlönekostnaden såväl 1966 som 1967 blir ungefär densamma som under de gångna åren av 1960-talet, det vill säga 8,5 à 9 procent per år. För 1968 räknas med ett något lägre procenttal. Det finns väl därför knappast skäl att räkna med att den senaste avtalsrörelsen skulle

framkalla någon förändring i inflationstakten.

Överhettning

Handelsbalansens försvagning under 1965 medförde att frågan om den svenska industrins internationella konkurrenskraft kom att tilldra sig ökat intresse. Det skulle inträffa en ogynnsam förändring i detta hänseende om inflationen bromsades upp i utlandet men fortsatte i oförminskad takt inom landet. En sådan utveckling tedde sig icke utesluten eftersom stabiliseringspolitiken i många industriländer givits ökat företräde under senare år. Den omedelbara orsaken till den ökning av importöverskottet som ägde rum under 1965 torde emellertid ha varit en viss överhettning av den interna ekonomin som emanerade från byggnadsmarknaden och den offentliga sektorn.

Delvis som en följd av den stränga vintern och delvis på grund av vissa konjunkturpolitiska åtgärder — bland annat en utvidgad igångsättningsreglering av icke prioriterat byggande — har en lättnad inträtt i det inhemska efterfrågetrycket samtidigt som försämringen av handelsbalansen har hejdats. I själva verket var importöverskottet första halvåret i år 120 milj. kr lägre än samma tid 1965 eller ca 1170 milj. kr jämfört med 1290.

Det torde ännu vara för tidigt att säga något bestämt om den fort-

satta utvecklingen. Å ena sidan torde siffran för första halvåret 1965 ha påverkats av en importforcering före halvårsskiftet då omsättningsskatten höjdes men å andra sidan är det möjligt att någon del av den export som avsetts bli genomförd under första halvåret 1966 blivit förskjuten till årets senare del på grund av transportsvårigheter orsakade av den stränga vintern. I vilket fall som helst kan de allra senaste månadernas utrikeshandelssiffror knappast ha stegrat oron över inflationen.

Asiktsförskjutning

Det kan emellertid finnas en annan orsak än de förutnämnda till att inflationen på senare tid intagit en så central plats i den allmänna debatten. Det kan tänkas att det inträffat en förskjutning i uppfattningarna om inflationens för- och nackdelar och att denna åsiktsförskjutning bottnar i att de ogynnsamma verkningarna av den måhända med tiden växer i betydelse medan det är tvärtom med de gynnsamma.

Stabiliseringskommittén konstaterade i sitt för mer än fem år sedan avgivna betänkande att de nackdelar som är förenade med en fortgående penningvärdeförsämring blivit ådagalagda genom efterkrigstidens erfarenheter men tillade: "Det är dock tveksamt huruvida penningvärdeförsämringens

ogynnsamma samhällspsykologiska effekt helt hinner komma till uttryck under ett så pass kort ske- de". Att inflationen hade en skenbart gynnsam samhällsekonomisk effekt kunde bland annat bero på att företagarna genom oväntade vinster finge ökade resurser till investeringar. Inflationen måste emellertid vara oväntad för att få en produktionsstimulerande effekt. Om inflationen vore väntad motverkades effekten därför att alla sökte gardera sig mot de förluster som måste motsvara den produktionsstimulerande vinsten.

Det kanske är på det sättet att olägenheterna med inflationen blir större ju säkrare man kan förutse den och att den inflation som man med säkerhet förutser och icke kan skönja slutet på ter sig alldeles särskilt olustig.

Om vi har att göra med en tilltagande inflationsleda, kan det kanske finnas anledning och förutsättningar att angripa problemet från nya utgångspunkter. Man kunde t. ex. tänka sig att flertalet vore berett att för den goda sakens skull acceptera en någon aning mindre ambitiös målsättning för sysselsättningspolitiken — det är tänkbart att en förändring som endast kunde mätas i tiondelar av en period finge mycket välgörande återverkningar på pundutvecklingen såvida man samtidigt införde obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.